למטה [א]דתניא [א]בן תשע שנים שהביא שתי שערות שומא מבן ט' שנים ויום אחד עד בן י"ב שנה ויום אחד ועודן בו שומא ר' יוסי בר' יהודה אומר סימן בן י"ג שנה ויום אחד דברי הכל סימן מתיב רב ששת ר' שמעון אומר ד' מעניקים להם ג' באיש וג' באשה ואי אתה יכול לומר ד' באחד (א) לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה ואם איתא ניתני נמי מיתת אב וכ"ת ה"נ תני ושייר והא ארבעה קתני וכי תימא תנא דבר שיש לו קצבה קתני ודבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני וכי תימא ה"נ כדרב ספרא והאיכא מיתת אדון דאין [ב]להם קצבה וקתני מיתת אדון נמי לא קתני ואלא ארבעה מאי ניהו שנים ויובל ויובל של רציעה ואמה העבריה בסימנים ה"נ מסתברא דקתני סיפא אי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהם לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה ואם איתא באשה מיהא משכחת לה ארבעה שמע מינה מתיב רב עמרם [ב]ואלו מעניקים להם היוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון ואמה העבריה בסימנים ואם איתא ניתני נמי מיתת אב וכי תימא תנא ושייר [ג]והא [ד]אלו קתני וכי תימא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני וכי תימא ה"נ כדרב ספרא האיכא מיתת אדון תיובתא דריש לקיש תיובתא והא ריש לקיש ק"ו אמר קל וחומר פריכא היא משום דאיכא למיפרך מה לסימנין שנשתנה הגוף תאמר במיתת אב שכן לא נשתנה הגוף [ג]תני חדא ענק עבד עברי לעצמו וענק אמה העבריה לעצמה ותניא אידך ענק אמה העבריה ומציאתה לאביה ואין לרבה אלא שכר בטלה בלבד מאי לאו הא דנפקא בסימנים והא דנפקא לה במיתת אב לא אידי ואידי דנפקא לה בסימנין ולא קשיא [ד]הא דאיתיה לאב הא דליתיה לאב בשלמא ענק אמה העבריה לעצמה [ה]למעוטי אחין [ה]דתניא [1]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם [ו]מכאן שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו אלא ענק ע"ע לעצמו פשיטא אלא למאן אמר רב יוסף [ו]יו"ד קרת קא חזינא הכא [ז]אביי אמר הכי אמר רב ששת הא מני תוטאי הוא דתניא תוטאי אומר לו[ח] ולא לבעל חובו[ט] גופא אלו מעניקים להם היוצא בשנים וביובל ובמיתת אדון ואמה העבריה בסימנין אבל בורח ויוצא בגרעון כסף אין מעניקים לו[י] ר"מ אומר בורח אין מעניקין לו ויוצא בגרעון כסף מעניקים לו ר"ש אומר ארבעה מעניקים להם שלשה באיש וג' באשה ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן לפי שאין סימנין באיש ורציעה באשה מנה"מ דת"ר [כ]יכול לא יהו מעניקים אלא ליוצא בשש מנין לרבות יוצא ביובל ובמיתת האדון ואמה העבריה בסימנין ת"ל [2]תשלחנו וכי תשלחנו יכול שאני מרבה בורח ויוצא בגרעון כסף ת"ל [3]וכי תשלחנו חפשי מעמך מי ששילוחו מעמך [ל]יצא בורח [מ]ויוצא בגרעון כסף שאין שילוחו מעמך רמ"א בורח אין מעניקין לו דאין שילוחו מעמך אבל יוצא בגרעון כסף[נ] ששילוחו מעמך בורח השלמה בעי דתניא מנין לבורח [ס]שחייב להשלים ת"ל [4]שש שנים יעבד

יכול

למטה. אם הביאה לפני זמנה אינן סימנין: ה"ג להא מתניתא בפרק יוצא דופן **בן תשע שנים שהביא שתי שערות שומא מבן ט' שנים ויום אחד עד י"ב שנה ויום אחד ועודן בו שומא רבי יוסי בר' יהודה אומר סימן בן י"ג שנה ויום אחד דברי הכל סימן.** והתם פריך (ט)ליה בנדה אמאי נקט י"ג ולא נקט י"ב ומתרץ לה: **בן ט' שנים.** הכל מודים שומא: **מבן תשע ועד בן י"ב שנה ועודן בו.** כשהגיע לי"ב ולא נשרו פלוגתא אבל אם נשרו קודם י"ב לא פליג ר' יוסי דאיגלאי מילתא דלאו סימן הוי ומבן י"ג שנים ויום אחד מודו רבנן דהוי סימן ואפילו נשרו: **שומא.** ורוא"ה בלע"ז ודרכה לצמח בה שער אלמא המביאה קודם תשע אינו סימן ויש לה קצבה למטה: **ד' מעניקים להם.** תנאי פליגי לקמן איכא למ"ד בורח ויוצא בגרעון כסף אין מעניקים לו ואיכא למ"ד יוצא בגרעון כסף מעניקים לו לפיכך קבע כהן ר' שמעון מנין ארבעה ואין בורח וגרעון אחד מהן וקס"ד השתא שהן היוצא בשש שנים והיוצא ביובל וגרעון שיוצא במיתת אדון וסימנין דאמה העבריה: **שלשה מהן באיש.** שנים ויובל ומיתת אדון דנרצע ושלשה באשה שנים ויובל וסימנין: **ואין רציעה באשה.** ולקמיה פריך בלא רציעה נמי אמה העבריה יוצאת במיתת האדון: **כדרב ספרא.** דיש לה קצבה למטה: **מיתת אדון.** לא קתני בהני ד': **שנים ויובל.** הפוגע בתוך שש: **ויובל של רציעה.** ויובל המוציא את הנרצע. והני תפוסי דיובל כל חד חשיב באפי נפשיה: **ה"נ מסתברא.** דמיתת אדון לא קתני בהו: **ואם איתא.** דתנא מיתת האדון ותרתי יובלי כחד חשיב להו הא איתא נמי באשה ומאי ניהו דקאמר אין רציעה באשה דבלא רציעה נמי הוו בה ארבעה ענק: **ואין לרבה.** במציאתה אלא שכר בטלה כמה שבטלה ממלאכתה כשהגביהתה. ולקמיה פריך ענק ע"ע לעצמו פשיטא: **הא דנפקא בסימנים.** ואביה קיים הוו דאב: **והא דנפקא במיתת האב.** דהואיל דליתיה לאב זכייה איהי בענק: **זכות בתו.** זכות שזכתה לו תורה בשבח בתו: **יו"ד קרת.** יו"ד שהיא קטנה עשאה עיר גדולה כלומר האריך משנתו הנס: **ולא לבעל חובו.** ומדסבירא לן כרבי נתן אתא לו אפקיה כדפרישית לעיל (דף טו.): **אלו מעניקין להן כו'.** ולקמן ילפינן כולהו לטעמייהו: **אלא ליוצא בשש.** דהענק בדידיה כתיב: **תשלחנו וכי תשלחנו.** תרי זימני תשלחנו ולרבות שאר שילוחין להענק: **שאין שילוחו מעמך.** מדעתך אלא מאליהם: **ששילוחו מעמך.** שיהא מקבל גרעון ומשלחו: **השלמה בעי.** להשלים שש ולאחר השלמה הרי הוא כיוצא בשנים ויעניקהו:

יכול

והא ארבעה קתני. נראה דדייק מהא דקתני ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן דמשמע דנחית לפרושי כולהו וליכא למימר דדייק מדקתני ארבעה מעניקים להן דהא אמר בפ"ב דסוטה (דף טו.)(ט) תנא ושייר אע"ג דתנא מניינא גבי הא דאמרינן בג' מקומות (י)הלכה עוקרת את המקרא(כ): **מה** לסימנין שכן נשתנה הגוף. ואם תאמר מכלל(ש) האי איכא למידק ק"ו(א) ומה סימנין שאע"פ שנשתנה הגוף אינו מוציאה מרשות אב ואפ"ה מוציאה מרשות אדון מיתה שאע"פ שלא נשתנה הגוף מוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון(ב) וי"ל דודאי גבי אדון שייך לומר שינוי הגוף גורם הוצאה משום דאין זה הגוף שקנה(ג) אבל גבי אב לא שייך טעם דשינוי הגוף דלעולם הוא אביה אחר השינוי כמו קודם השינוי(ד) וא"ת נעשה ק"ו משנים ויובל שאין מוציאין מרשות אב ומוציאין מרשות אדון מיתת אב שמוציאה מרשות אב אינו דין וכו' וכ"ת מה לשנים ויובל שכן מוציאין בע"ע תאמר במיתת אב וכו' סימנין יוכיחו וי"ל דאיכא למפרך מה לסימנין שכן נשתנה הגוף וא"ת תיתי מבינייהו דמאי אמרת מה לסימנים שכן נשתנה הגוף שנים ויובל יוכיחו מה לשנים ויובל שכן מוציאין בע"ע סימנין יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כו' הצד השוה שבהן שמוציאין בעלמא שנים ויובל בע"ע וסימנין נמי מוציאין בעלמא שהרי מוציאין האיש מידי קטנות(ה) ומוציאין כאן אף אני אומר כו'(ו) וי"ל דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שמוציאין מעבדות תאמר במיתת האב שלא מצינו שמוציאה מעבדות ואע"ג דהיא גופא בעי למילף מ"מ כל כמה דלא ילפינן פירכא היא וא"ת נעשה ק"ו ממיתת אדון שאינה מוציאה מרשות אב שאם מת אדון בעודה קטנה חוזרת לרשות אב עד בגרות ומוציאה מרשות אדון מיתת אב שמוציאה מרשות אב אינו דין וכו' וי"ל מה למיתת אדון שכן מוציאה בגרעון תאמר במיתת אב וכו':

והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם מכאן שאין אדם מוריש כו'. הר"ר יהודה מקורביי"ל הקשה למה לי והתנחלתם שאין מוריש זכות בתו לבנו פשיטא דמהיכא נפקא לן (כתובות דף מו:) למעשה הבת לאב מלאמה(ח) ואמה גופה אינו יכול להוריש לבנו כדדייק לקמן (דף יז:) דאמה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת וי"ל ה"מ גדולה הוא דנפקא לן מלאמה אבל קטנה לא נפקא מלאמה אלא מסברא דהשתא זבוני מזבין לה וכו'(ט) ולהכי איצטריך והתנחלתם:

אמה

עין משפט נר מצוה

קנה א מיי' פ"ב מהל' אישות הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף ו וסימן קנה סעיף יד:

קנו ב מיי' פ"ג מהל' עבדים הל' יד:

קנז ג ד ה ו ז מיי' שם הלכה טו סמג עשין פד:

קנח ח מיי' שם הל' יד:

קנט ט מיי' שם פ"ב הלכה ד סמג עשין פג:

◆

תורה אור השלם

1. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו
2. כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ: דברים טו יב
3. וְכִי תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם: דברים טו יג
4. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: שמות כא ב

◆

לעזי רש"י

וירוא"ה. יבלת.

◆

מוסף רש"י

והא אלו קתני. דמשמע דוקא (תענית יד.). והתנחלתם אותם. עבדים כנענים (כתובות מג.). זכות בתו. זכות שזכתה לו תורה בבתו (שם). לו ולא לבעל חובו. אין האדון מחויב להגבות הענקו לבעל חובו ומשום דס"ל בעלמא כרבי נתן דאמר הנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מוציאין מזה ונותנין לזה איצטריך למעוטי הענקה מהאי דינא (לעיל טו.).

◆

תוס' ר"י הזקן

שכר בטלה. כשמגבהת מציאתה. דליתיה לאב. שלא הספיק לגבות עד שמת. שילוחו. דכתיב וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם. [בורח] השלמה [בעי]. שישלים כמה שברח ותתבטל.

מסורת הש"ס

א) נדה מו. ע"ש, ב) [צ"ל לה, (יעב"ץ)], ג) [עי' תוס' יבמות פד: ד"ה אלא לאו ותוס' כתובות כט. ד"ה ועל הכותית ותוס' זבחים פב. ד"ה הלן ותוס' שבועות לג. ד"ה ואלו נאמרים ותוספות שם מד: ד"ה כל הנשבען ועי' היטב תוס' שבת עה: ד"ה חסר אמת], ד) [לקמן מ.], ה) כתובות מג. מ"כ פרשת בהר פרשה ג, ו) פי' גאון יוד קרת שם עיר כהסיא דפי' סדר תעניות כג: א"ר יוסי דמן יוד קרת, ז) [בכתי"י: א"ל אביי. בדפו"ר: אמר אביי. ולפ"ז רק אביי תירץ לקושיא. ובכ"י לפי פירוש הגאון שהובא במסכ"ם על יו"ד קרת, ועי' שלג"ל, ולפנינו ע"פ הרש"ל], ח) [דברים טו, יד], ט) [לעיל טו ע"א], י) [מסכת עבדים פ"ב. ע"ש], כ) ספרי פי' ראה פיס' קמו, ל) יש להוסיף: מעניקין לו. רש"ש], מ) [כנדפו"ר: לה], נ) [וכן ד"ה תנא], ס) [ועי' תוס' יבמות ג: ד"ה למעוטי כמה שרשמתי שם על לדון], ע) [אלג"ל מכל מקום. (רש"ש)], פ) [כתובות מז ע"א],

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והא וכו' הלכה עוקרת את המקרא. עיין רעק"א בחידושיו פרק ז דחולין דף לג ד"ה ותמיה לי ועיין כריתות דף ג ע"ב ברש"י ד"ה אהכי תני ארבעה:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' באחד מהן לפי שאין:

◆

מוסף תוספות

א. כיון דלאו תומרא דכתיבא בתורה היא אלא מסברא בעלמא הוא דפרכינן היא גופא נכניס בק"ו [כלעיל ה. תוס' ד"ה שכן פודים]. תוס' הרא"ש. ב. דהא ק"ו לאו מסימנין אמיתת אדון הוא עיקרו אלא מאב לאדון. רמב"ן, ועי' ריטב"א. ג. שגוף אחר הוא. תוס' הרא"ש. ד. אבל מיתה שאין כאן שינוי הגוף אע"פ שמוציאה מרשות אב אינו בדין שיוציאה מרשות אדון. שם, וע"ע רמב"ן ורשב"א. ה. מפטור עונשין לחיוב עונשין. תוס' הרא"ש. ו. מיתת האב שמוציאה בעלמא מרשות אב תוציא כאן מרשות אדון. שם. ז. פירכא כל דהו היא ולא נוכל למילף במה הצד. תוס' טוך. ח. מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה. תוס' כתובות מג. ד"ה מגיד.